

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН БІОРІЗНОМАНІТТЯ ФЛОРИ БАСЕЙНУ РІЧКИ СТОХІД

Савчук Л.

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
ludmila-lutsk@ukr.net

Рослинний світ басейну р. Стохід в цілому є типовим для Західного Полісся, хоча має й свої особливості, пов'язані, головним чином, з підвищеною зволоженістю території. Тут зареєстровано близько 650 видів судинних рослин. Рослинний покрив боліт та берегів річок складається переважно з очеретових та осокових угруповань. Луки та узбережжя річок і озер вкриті різноманітною трав'янистою рослинністю, в якій теж значне місце посідають осокові асоціації [1, 36-44]. На відміну від них, піщані дюни еолового походження, що поодинокі зустрічаються в заплаві, характеризуються збідненим складом рослинного покриву любки дволистої (*Platanthera bifolia*), баранця звичайного (*Huperzia selago*), альдрованди пухирчастої (*Aldrovanda vesiculosa*), зозулиних черевичків справжніх (*Cypripedium calceolus*).

В результаті опрацювання літературних даних та наших власних спостережень протягом 2020-2022 років нами встановлено, що флора вздовж Стоходу нараховує 92 вид вищих судинних рослин, або 17% від усіх судинних рослин парку. Всі види належать до чотирьох відділів (Хвощеподібні, Папоротеподібні, Голонасіні і Покритонасіні).

Систематичний аналіз засвідчив, що видовий склад флори представлений в основному рослинами відділу Покритонасіних (87 видів, або 94,5 % від всієї кількості видів), в той же час як на відділи Хвощеподібні та Папоротеподібні припадає всього по 2 види рослин (2,2 %), найменше видів у родини Голонасіні 1 вид (1,1 %).

Серед Покритонасіних абсолютну більшість становлять представники класу Дводольних (співвідношення дво- і однодольних рослин становить 1,7:1), що характерно для флори водно-болотних угідь. Родинний аналіз показав, що у 11 провідних родин флори заплави Стоходу зосереджено 51 вид, або 55,4 % від загальної кількості видів: Айстрові (10 види), Осокові (6 видів), Злакові (5 видів), Розові (4 види), Губоцвіті (4 види), Гречкові, Жовтецеві, Бобові, Вербові, Березові, Лататтеві, Півникові (по 3 види). Співвідношення таксономічних груп судинних рослин басейну р. Стохід представлено у табл.1.

ТАБЛИЦЯ 1.
СПІВВІДНОШЕННЯ ТАКСОНОМІЧНИХ ГРУП СУДИННИХ РОСЛИН
БАСЕЙНУ РІЧКИ СТОХІД [4, 5, 6]

Відділ, клас	Родини	%	Роди	%	Види	%
Хвощеподібні – Equisetophyta	1	2,5	1	1,4	2	2,2
Папоротеподібні – Polipoiophyta	1	2,5	2	2,7	2	2,2
Голонасіні – Pinophyta	1	2,5	1	1,4	1	1,1
Покритонасіні – Magnoliophyta:	35	92,5	68	95,5	87	94,5
в т.ч. Клас Дводольні Magnoliopsida	25	71,5	50	73,5	60	69

Клас Однодольні Liliopsida	10	28,5	18	26,5	27	31
Всього:	38	100	72	100	92	100

Цей показник не відрізняється від родинного флористичного спектра флори України в цілому (у провідних родин 53,8 % від усієї кількості видів). Айстрові і Розові за видовим складом – найбагатші родини флори України. У нашому списку вони займають відповідно перше і родина Розові четверте місце після Осокових і Злакових видів, які характерні для озерно-болотної флори. По 2 види рослин наявні в родинях Подорожникові (*Plantaginaceae*), Росичкові (*Droseraceae*), Ситникові (*Juncaceae*), Хвощові (*Equisetaceae*), Товстолисті (*Grassulaceae*), Вересові (*Ericaceae*), Жабурникові (*Hydrocharitaceae*).

Досить велика кількість родин, які представлені у флорі заплави Стоходу одним видом (11 родин, або 29,5 % від їхньої загальної кількості) свідчить про відносну бідність флори даного регіону.

Протягом екологічних досліджень у заплаві Стоходу ми виявили 6 видів червонокнижних рослин: щитолісник (*Hydrocotyle*), альдрованда пухирчаста (*Aldrovanda vesiculosa*), пальчатокорінник травневий (*Dactylorhiza majalis*), козельці українські (*Tragopogon ucrainicus*), коручка болотна (*Epipactia palustris*), сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*), що становить 16 % від усіх червонокнижних рослин НПП.

Протягом 2020-2022 років спільно із працівниками національного парку виявлено поблизу соснового лісу популяцію зростання козельців українських, що являється видом, який є під охороною і занесений також до Червоного європейського списку. Протягом двох років ведемо моніторинг спостережень. За 2 роки кількість особин рослин цього виду зменшилась майже вдвічі. Зіграв роль антропогенний фактор.

На торф'яних луках зростає пальчатокорінник травневий який є малопоширеним видом та маловивченим. Лише в одному болотному масиві в 2020-2022 рр. ми спостерігали коручку болотну, яка була в стадії цвітіння і в тому місці також ведемо дослідження за даною орхідною рослиною.

По маршруті у водному просторі Стоходу можна побачити і альдрованду пухирчасту, яка занесена до Червоної книги України та до Бернської конвенції. Найбільш поширеним червонокнижним видом, який зустрічається на екологічній стежці - це щитолісник звичайний.

Рідкісний вид рослинного світу України, знаходиться тут у локалітетах на схід від східної межі суцільного поширення цього виду в Європі, яка проходить по території Польщі. Відомі раніше 2 місцезростання в Україні - одне на Західному Поліссі, друге на Поділлі - довгий час не підтверджувались. Починаючи з 1996 року, виявлена низка нових місцезростань виду для Західного Полісся [2]. Вивчення природних комплексів національного природного парку “Прип’ять-Стохід” довело, що переважання на цій території гідрофільного комплексу в найбільшій мірі створює умови для поширення цього виду. Щитолісник звичайний зростає в заплаві Прип’яті в декількох локалітетах, поширений цей вид і у заплаві Стоходу.

На території Любешівського району ми спостерігали ще такі рідкісні рослини як: пальчатокорінник травневий (*Dactylorhiza majalis*). Середземноморсько-європейський вид на південно-східній межі ареалу. Ця лучно-болотна орхідея спорадично зустрічається в Україні в Карпатах, Закарпатті, Передкарпатті, на Поліссі та в Західному Лісостепу, відмічена в Криму. Найбільша популяція зростання цієї рослини території парку виявлена на луках Прип'яті неподалік с. Люб'язь, також у заплаві Стоходу поблизу сіл Судче та Березна Воля. Поодинокі місця зростання відмічені і біля с. Заріка, де проходить екологічна стежка «Нас стежина веде вздовж Стоходу».

У заплаві Стоходу зростає 5 видів регіонально-рідкісних рослин, білозір болотний (*Parnassia palustris*), вужачка звичайна (*Ophioglossum vulgatum*), гвоздика несправжньорозчерірена (*Dianthus pseudosquarrosus*), мучниця звичайна (*Arctostaphylos uva-urci*), ситник розчепірений (*Juncus squarrosus*), що становить 20,5 % від усіх регіонально рідкісних рослин національного природного парку.

У долині Стоходу спостерігається 4 водні угруповання рідкісних рослин, що ввійшли до Зеленої книги України:

1. Угруповання альдрованди пухирчастої;
2. Угруповання латаття сніжно-білого;
3. Угруповання латаття білого;
4. Угруповання глечиків жовтих .

Література:

1. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-Volynska-ODA-2021.pdf>
2. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. - К.: Глобалконсалтинг, 2009. - 912 с.